

Міністерство освіти і науки України
Український державний університет імені Михайла Драгоманова

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Декан педагогічного факультету

Олефіренко Т.М.

«31» серпня 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА ПЕДАГОГІКА
освітньої програми Дошкільна освіта
галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
спеціальності 012 Дошкільна освіта
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Шифр за навчальним планом ВВ2.21

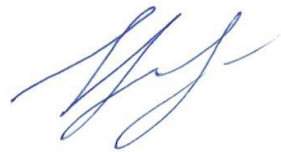
Київ 2023

Робоча програма розроблена на підставі навчальної програми «Здоров'язберезувальна педагогіка», затвердженої на засіданні Вченої ради УДУ імені Михайла Драгоманова «7» грудня 2022 року, протокол №6.

Розробник програми: Андрущенко Н.В., кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри дошкільної освіти.

Затверджено на засіданні кафедри дошкільної освіти «28» серпня 2023 р., протокол №1.

Завідувач кафедри

Цветкова Г.Г.

I. Опис дисципліни
Шифр дисципліни ВВ2.21

Загальна характеристика дисципліни	Навчальне навантаження з дисципліни 90 год		Методи навчання і форми контролю
Галузі знань 01 Освіта/Педагогіка	Кількість кредитів – 3		<p>Методи навчання:</p> <ul style="list-style-type: none"> - стимулювання й мотивації навчання, спрямованих на формування інтересу до майбутньої професійної діяльності; - організації і здійснення навчально-пізнавальних дій; - індивідуалізованого спілкування студента з викладачем через мультимедійні засоби; - використання мультимедійних освітніх технологій у процесі самонавчання (друковані, аудіо-, відеоматеріали та навчальні матеріали, що надходять з комп'ютерних мереж). <p>Методи та форми дистанційного навчання - система Moodle https://moodle.udu.edu.ua/course/view.php?id=8563 інтернет - конференція Google Meet.</p>
	Загальна кількість годин – 90		
Спеціальність 012 Дошкільна освіта	Денна	Заочна	
Освітній рівень бакалавр	Лекції		
Вибіркова	10	12	
	Семінарські (практичні) заняття		
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом 2024	20	12	
	Лабораторні заняття		
	-	-	Форми поточного контролю: модульний контроль

	Самостійна робота		
	60	78	
Семестр 7	Співвідношення аудиторних годин і годин СРС:		Форма підсумкового контролю: залік
Тижневе навантаження (2 год.): -аудиторне: -самостійна робота.			
Мова навчання: українська	1/2	1/3	

Предмет вивчення навчальної дисципліни – особливості навчально-виховного процесу на еколого-валеологічних засадах та здійснення здоров'язберезувальної діяльності

Міждисциплінарні зв'язки «Валеологія», «Гігієна», «Основи медичних знань», «Екологія», «Етика», «Етика професійного спілкування», «Психологія дитяча», «Психологія загальна», «Педагогіка дошкільна», «Педагогіка», «Основи корекційної педагогіки», «Інклюзивна освіта», «Планування освітнього процесу», «Теорія і практика співпраці з родиною», «Арттерапія».

Мета і завдання навчальної дисципліни

Мета викладання дисципліни «Здоров'язберезувальна педагогіка» є забезпечення підготовки майбутніх вихователів до організації у закладі дошкільної освіти навчально-виховного процесу на еколого-валеологічних засадах та здійснення здоров'язберезувальної діяльності.

Завданнями навчальної дисципліни «Здоров'язберезувальна педагогіка» є:

1. ознайомлення студентів з теоретико-методологічними засадами створення еколого-валеологічної парадигми в освіті;
2. узагальнити сутність феноменів “здоров'язберезувальна педагогіка”, “здоров'язберезувальна діяльність”, “здоров'язберезувальні педагогічні технології” та виявити істотні ознаки;
3. сформувані позитивне ставлення і прагнення майбутнього вихователя до творчого оволодіння здоров'язберезувальними технологіями;
4. розширити загальноосвітній світогляд студентів щодо проблеми організації здоров'язберігаючого навчально-виховного процесу закладу дошкільної освіти (ЗДО).

II. Основні результати навчання та компетентності, які вони формують:

№ з/п	Програмні результати навчання	Компетентності
1.	ПР-08. Вміти складати індивідуальні програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами та необхідні для навчання документи; бути знайомим з універсальним дизайном в освіті та розумним пристосуванням.	КС-10. Вміння складати Індивідуальну програму розвитку та необхідні для навчання дітей з особливими освітніми потребами документи, бути знайомим з універсальним дизайном в освіті та розумним пристосуванням.
2.	ПР-14. Мати навички збереження та зміцнення психофізичного і соціального здоров'я дітей.	КС-12. Здатність до фізичного розвитку дітей раннього і дошкільного віку, корекції і зміцнення їхнього здоров'я засобами фізичних вправ і рухової активності.
3.	ПР-19. Збирати та аналізувати дані про індивідуальний розвиток дитини.	КС-14. Здатність до формування в дітей раннього і дошкільного віку навичок здорового способу життя як основи культури здоров'я (валеологічної культури) особистості.

III. Тематичний план дисципліни

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 3 кредити ЄКТС 90 годин.

№п /п	Назви модулів і тем	Кількість годин денна форма навчання					Кількість годин заочна форма навчання				
		Аудиторні	Лекції	Практичні (семінарські)	Лабораторні	СРС	Аудиторні	Лекції	Практичні (семінарські)	Лабораторні	СРС
1.	<u>Модуль 1.</u> Методологічні основи педагогіки здоров'язбереження; Тема 1. Предмет, об'єкт і методи педагогіки здоров'язбереження. Розвиток поглядів на проблему здоров'я від стародавніх часів до сучасності;	6	2	4	-	10	4	2	2	-	15
2.	Тема 2. Здоров'язбережувальні засади організації навчальної діяльності;	6	2	4	-	10	4	2	2	-	15

3.	Модуль 2. Методика використання оздоровчих технік в навчально-виховному процесі закладу дошкільної освіти. Тема 3. Фізкультурно-оздоровча робота із дітьми дошкільного віку.	6	2	4	-	10	6	4	2	-	15
4.	Тема 4. Основи педагогічної ергономіки;	6	2	4	-	15	6	2	4	-	15
5.	Тема 5. Практики формування психічного здоров'я в процесі освітньої роботи закладу дошкільної освіти.	6	2	4	-	15	4	2	2	-	18
Разом		30	10	20	-	60	24	12	12	-	78

IV. Зміст навчальної дисципліни за модулями і темами

№ з/п	4.1. Назва модулів, тем та їх зміст	К-ть годин	
		Всього	в т.ч. лекцій
1.	Модуль I. Методологічні основи педагогіки здоров'язбереження.	30	10
1.1.	Тема 1. Предмет, об'єкт і методи педагогіки здоров'язбереження. Розвиток поглядів на проблему здоров'я від стародавніх часів до сучасності; <i>Зміст теми</i> 1. Здоров'я як важлива життєва цінність дитини.	6	2

1.2.	<p>2. Теоретичний фундамент для визначення змісту і технологій реалізації здоров'язбережувальної педагогіки.</p> <p>3. Здоров'язбережувальні технології як складник системи діяльності навчального закладу у сфері збереження і формування здоров'я учнів, їх класифікація. Групи оздоровчих технік.</p> <p>4. Концепції здоров'я в філософії та медицині. Здоров'я в системі детермінаційних зв'язків. Еволюція філософських поглядів на проблему здоров'я від періоду реліктових культур до сучасності.</p> <p>5. Класики педагогіки про шляхи побудови навчально-виховного процесу на засадах здоров'язбереження і здоров'яформування. Теорія та методика формування здорового способу життя в українській педагогічній думці сьогодні</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела:</i> <i>основні: 1, 5, 7, 14</i> <i>допоміжні: 2, 3, 8, 16, 22</i></p> <p>Тема 2. Здоров'язбережувальні засади організації навчальної діяльності;</p> <p style="text-align: center;"><i>Зміст теми</i></p> <p>1. Показники, за якими можна визначити стан здоров'я дитини.</p> <p>2. Втома і перевтома.</p> <p>3. Профілактика захворюваності.</p> <p>4. Валеологічні показники.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i> <i>основні: 2, 4, 8, 11, 13</i> <i>допоміжні: 2, 3, 5, 6, 10, 15, 22</i></p>	6	2
1.3	<p>Модуль 2. Методика використання оздоровчих технік в навчально-виховному процесі закладу дошкільної освіти. Тема 3. Фізкультурно-оздоровча робота із дітьми дошкільного віку.</p> <p style="text-align: center;"><i>Зміст теми</i></p> <p>1. Основи організації раціональної фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми дошкільного віку.</p> <p>2. Фізкультурно-оздоровчі техніки.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i> <i>основні: 2, 4, 8, 11, 13</i></p>	6	2

1.4	<p><i>допоміжні: 2, 3, 4, 8, 17, 22</i></p> <p>Тема 4. Основи педагогічної ергономіки; <i>Зміст теми</i></p> <p>1. Ергономічний підхід в організації навчального процесу в ЗДО.</p> <p>2. Ергономічні вимоги до навчального обладнання і навчального приміщення.</p> <p>3. Вимоги до оснащення кабінету засобами навчання та навчальним обладнанням.</p> <p>4. Характеристика санітарно-гігієнічних умов праці в ЗДО.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i></p> <p><i>основні: 1, 4, 5, 6, 8, 11</i></p> <p><i>допоміжні: 2, 3, 4, 18, 20, 21</i></p>	6	2
1.5	<p>Тема 5. Практики формування психічного здоров'я в процесі освітньої роботи закладу дошкільної освіти. <i>Зміст теми</i></p> <p>1. Основні принципи формування індивідуального психічного здоров'я та поняття про психічне здоров'я індивіда як стан інтелектуально-емоційної сфери, основу якого складає відчуття душевного комфорту, що забезпечує адекватну поведінку дітей.</p> <p>2. Критерії психічного здоров'я та емоційні аспекти психічного здоров'я, ознаки емоційно здорової людини. Інтелектуальний аспект психічного здоров'я, ознаки інтелектуально здорової людини. Вплив емоцій на здоров'я.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i></p> <p><i>основні: 1, 4, 8, 10, 11, 12,</i></p> <p><i>допоміжні: 1, 2, 4, 15, 18, 22</i></p>	6	2

4.2. Плани семінарських, практичних, лабораторних занять

Тема 1. Предмет, об'єкт і методи педагогіки здоров'язбереження. Розвиток поглядів на проблему здоров'я від стародавніх часів до сучасності.

Рекомендовані інформаційні джерела:

основні: 1, 5, 7, 14

допоміжні: 2, 3, 8, 16, 22

Тема 2. Здоров'язбережувальні засади організації навчальної діяльності.

Рекомендовані інформаційні джерела:

основні: 2, 4, 8, 11, 13

допоміжні: 2, 3, 5, 6, 10, 15, 22

Тема 3. Фізкультурно-оздоровча робота із дітьми дошкільного віку.

Рекомендовані інформаційні джерела:

основні: 1, 4, 5, 6, 8, 11, 13

допоміжні: 2, 3, 4, 8, 17, 22

Тема 4. Основи педагогічної ергономіки.

Рекомендовані інформаційні джерела:

основні: 1, 4, 8, 10, 11, 12

допоміжні: 1, 2, 4, 18, 20, 21

Тема 5. Практики формування психічного здоров'я в процесі освітньої роботи закладу дошкільної освіти.

Рекомендовані інформаційні джерела:

основні: 1, 4, 8, 10, 11, 12

допоміжні: 1, 2, 4, 15, 18, 22

4.3. Організація самостійної та індивідуальної роботи студентів

Рекомендовані інформаційні джерела:

основні: 1, 3, 4, 5, 8, 9, 11, 14.

допоміжні: 4, 11, 15, 18, 20, 22.

№ з/п	Назви модулів і тем	Зміст завдань до СРС	Форми виконання/звітності
1.	Тема 1. Предмет, об'єкт і методи педагогіки здоров'язбереження. Розвиток поглядів на проблему здоров'я від стародавніх часів до сучасності.	Еволюція філософських поглядів на проблему здоров'я від періоду реліктових культур до сучасності. Етичні концепції валеософії у Стародавній Персії. Філософські погляди на здоров'я в Стародавньому Китаї та їх значення для сучасності. Аюрведа – медицина Стародавньої Індії: філософські витоки та внесок у сучасну науку про здоров'я. Валеософія Стародавньої Греції та Риму. Проблема здоров'я людини в період середньовіччя. Валеософія епохи Відродження. Медико-біологічні науки та філософські концепції періоду Нового часу. Здоров'язбережувальна педагогіка у творчій спадщині класиків педагогіки.	Написати есе.
2.	Тема 2.	Зовнішність вихователя	Скласти таблицю

	Здоров'язбережувальні засади організації навчальної діяльності.	як компонент педагогічної техніки.	
3.	Тема 3. Фізкультурно-оздоровча робота із дітьми дошкільного віку.	Обрати здоров'язбережувальну (фізкультурну) техніку	Підготувати презентаційний супровід.
4.	Тема 4. Основи педагогічної ергономіки.	Шляхи та умови формування саморегуляції у професійній діяльності вихователя.	Підготувати презентаційний супровід.
5.	Тема 5. Практики формування психічного здоров'я в процесі освітньої роботи закладу дошкільної освіти.	Підготувати і провести тренінг.	Підготувати у документі doc.

V. Контроль якості знань студентів

Контроль якості знань здобувачів проводять через визначення:

- форм і методів поточного контролю з дисципліни та критеріїв оцінювання знань здобувачів за кожен вид навчальної роботи (протягом семестру). Розподіл балів, які отримують здобувачі, за тематикою та видами поточного контролю подають у таблиці;
- форм і методів підсумкового контролю з освітнього компонента та критеріїв оцінювання знань здобувачів під час його проходження.

Критерієм успішного проходження здобувачем освіти підсумкового оцінювання може бути досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом навчання освітнього компонента. Мінімальний пороговий рівень оцінки варто визначати за допомогою якісних критеріїв і трансформувати його в мінімальну позитивну оцінку використовуваної числової (рейтингової) шкали.

Засобами оцінювання результатів навчання можуть бути:

- екзамени;
- залік;

- комплексні іспити;
- стандартизовані тести;
- наскрізні проекти;
- командні проекти;
- аналітичні звіти, реферати, есе;
- розрахункові та розрахунково-графічні роботи;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

5.1. Форми і методи поточного контролю та критерії оцінювання знань студентів

Поточний контроль проводиться систематично. Використовуються усне індивідуальне та фронтальне опитування, модульні контрольні роботи, самостійні письмові роботи, поточне тестування, індивідуалізоване спілкування студента з викладачем через мультимедійні засоби; використання мультимедійних освітніх технологій у процесі самонавчання (друковані, аудіо-, відеоматеріали та навчальні матеріали, що надходять з комп'ютерних мереж). Поточний контроль передбачає застосування проміжного контролю. Проміжний контроль передбачає перевірку засвоєння студентами теоретичного та практичного матеріалу модулів у вигляді модульного контролю. Модульний контроль проводиться у формі тестування.

У процесі оцінювання навчальних досягнень бакалаврів застосовуються такі методи:

- *методи усного контролю:* індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда.
- *методи письмового контролю:* модульне письмове тестування; реферат, самостійні письмові роботи.
- *методи самоконтролю:* уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

У процесі оцінювання поточних навчальних досягнень студентів

дистанційного навчання застосовуються такі методи:

- Методи навчання за допомогою взаємодії слухача з освітніми ресурсами при мінімальній участі викладача і студентів (самонавчання). Для розвитку цих методів характерний мультимедійний підхід, коли за допомогою різноманітних засобів створюються освітні ресурси: друковані, аудіо-, відеоматеріали та навчальні матеріали, що надходять з комп'ютерних мереж.
- Методи індивідуалізованого викладання і навчання, для яких характерні взаємини одного студента з одним викладачем чи одного студента з іншим студентом (навчання “один у одного”). Ці методи реалізуються в дистанційній освіті в основному за допомогою таких технологій, як телефон, звичайна та електронна пошти; методи, в основі яких лежить надання студентам навчального матеріалу викладачем чи експертом, при якому студенти не відіграють активної ролі у комунікації (навчання “один до багатьох”).
- Методи, для яких характерна активна взаємодія між всіма учасниками освітнього процесу (навчання “багато до багатьох”).

Дистанційне навчання здійснюється за допомогою комп'ютерних телекомунікацій, має наступні форми поточного контролю:

Система Moodle - це платформа, на якій розміщені навчальні матеріали, реалізовується спілкування “студент-студент”, “студент-викладач”, контролюються знання студентів, але й здійснювати управління освітнім процесом.

Google Meet - проведення дистанційних конференцій, лекційних, семінарських та лабораторних занять, інших форм навчальних занять, проведених за допомогою засобів телекомунікацій і інших можливостей “Всесвітньої павутини”.

Кожний модуль включає бали за опрацювання лекцій, практичних і семінарських занять, виконання самостійної роботи, модульної контрольної роботи.

Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля.

Навчальні досягнення студентів оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100 (поточна успішність 60 балів і екзамен 40 балів).

5.2. Форми і методи підсумкового контролю та критерії оцінювання знань студентів

Підсумковий контроль проводиться у формі заліку.

5.3. Критерії оцінювання знань студентів

Контроль успішності студентів із врахуванням поточного і підсумкового оцінювання проводяться відповідно до тематичного плану. Підсумкова оцінка за опанування курсу визначається шляхом додавання поточного та підсумкового оцінювання (екзамену). Зокрема, за виконання завдань поточного контролю студент може набрати 0-60 балів, за виконання завдань підсумкового контролю (екзамену) 0-40 балів. Всього 100 балів.

Система рейтингових балів поточного контролю представлена в таблиці. Кожний модуль включає бал оцінки поточної роботи студента на практичних і семінарських заняттях, бали за виконання самостійної роботи і бали за складання модульного контролю. Реферати, підготовлені за заданою тематикою обговорюються та захищаються під час семінарських занять. Заходи з модульного контролю проводяться по завершенню вивчення навчального матеріалу даного модуля. Виконання тестових завдань модульного контролю здійснюється в режимі

комп'ютерної діагностики. Оцінювання тестів проводиться за власною методикою з приведенням підсумку до встановленої в рейтинговій шкалі балів.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних (семінарських) заняттях, під час виконання самостійної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- ✓ своєчасність виконання навчальних завдань;
- ✓ повний обсяг їх виконання;
- ✓ якість виконання навчальних завдань;
- ✓ самостійність виконання;
- ✓ творчий підхід у виконанні завдань;
- ✓ ініціативність у навчальній діяльності.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль								Підсумковий контроль	Сума
Змістовий модуль 1									
T.1.1	T.1.2	T.1.3	T.1.4	T.1.5	T.1.6	T.1.7	T.1.8		
10	10	10	10	15	15	15	15	100	100

Шкала оцінювання результатів ПОТОЧНИХ (СЕМЕСТРОВИХ)

видів навчальної діяльності: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для оцінювання результатів поточних (семестрових) видів навчальної діяльності
54-60	A	відмінно
48-53	B	добре
42-47	C	
39-41	D	задовільно
36-38	E	
21-35	FX	незадовільно з можливістю повторного виконання окремих видів навчальної

		діяльності
0-20	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Шкала оцінювання результатів ЕКЗАМЕНУ: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену
36-40	A	відмінно
32-35	B	добре
28-31	C	
26-27	D	
24-25	E	задовільно
14-23	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-13	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
80-89	B	добре
70-79	C	
65-69	D	
60-64	E	задовільно
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Вид	Самостійні роб	Теми практичних занять	Теми лекцій	Модуль 1. Теоретичні основи вирішення педагогічних задач
Написати есе. Скласти таблицю. Підготувати презентаційний супровід.	Інклізивна освіта як модель освітнього середовища. «Компонентна критеріально-рівнева характеристика інклізивного середовища». Схарактеризувати переваги інклізивного освітнього середовища для таких категорій осіб: для дітей з особливими потребами; для дітей з типовими розвитку; для вихователів; батьків.	Тема 1. Предмет, об'єкт і методи педагогіки здоров'язбереження. Розвиток поглядів на проблему здоров'я стародавніх часів до сучасності.	Тема 1. Предмет, об'єкт і методи педагогіки здоров'язбереження. Розвиток поглядів на проблему здоров'я від стародавніх часів до сучасності.	
		Тема 2. Здоров'язбережувальні засади організації навчальної діяльності.	Тема 2. Здоров'язбережувальні засади організації навчальної діяльності.	
		Тема 3. Фізкультурно-оздоровча робота із дітьми дошкільного віку.	Тема 3. Фізкультурно-оздоровча робота із дітьми дошкільного віку.	
Підготувати презентаційний супровід.	Р о з р о	Тема 4. Основи педагогічної ергономіки.	Тема 4. Основи педагогічної ергономіки.	

VI. Навчально-методична карта дисципліни

озрахований на 90 години. З них – лекцій – 10, сем. занять – 10, практ. заняття – 10, самостійної роботи – 60. Форма контролю –

	<p><i>Тема 5.</i> Практики формування психічного здоров'я в процесі освітньої роботи закладу дошкільної освіти.</p>	<p><i>Тема 5.</i> Практики формування психічного здоров'я в процесі освітньої роботи закладу дошкільної освіти.</p>	
--	---	---	--

VII. Основні й допоміжні інформаційні джерела для вивчення курсу

1. Андрущенко Н. Феномени здоров'я та здоров'язбереження дитини в контексті сучасних наукових поглядів. Вип. 55. Умань, 2016. С. 238–245.
2. Даценко І. Гігієна і екологія людини: навч. посібник. Львів: Афіша, 2000. 248 с.
3. Єфімова Є.М. Здоров'язбережувальні технології у контексті педагогічних досліджень / В.М. Єфімова // Проблеми фізичного виховання і спорту. – 2010. – № 1. – С. 57-58.
4. Еколого-психологічні чинники сучасного способу життя [Текст]: колективна монографія / За ред. Ю.М. Швалба. – К. : Педагогічна думка, 2007. – 276 с. – *кільк.прим.: 2 (КХ. – 1, Філосо.*
5. Оржеховська В.М. Здоров'язбережувальне навчання і виховання: проблеми, пошук / В.М.Оржеховська // Наукові записки НДУ ім. М.Гоголя. Психолого-педагогічні науки. – 2011. – № 4. – С. 29-31.
6. Порошенко М. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Агенство «Україна», 2019. 300 с.
7. Презлята Г. Здоровий спосіб життя: ідеї, пошуки, досвід: монографія. Ів.-Франківськ: НАІР. 2013. 484 с.
8. Миронова С.П. Педагогіка інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник / С.П.Миронова. Кам'янець-Подільський, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2016. 164 с.
9. Гаврилов О.В. Особливі діти в закладі і соціальному середовищі : навчальний посібник / О.В. Гаврилов. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2009. 308 с.
10. Залучення дітей з особливими потребами: Методичне керівництво до програми „Крок за кроком”. К., 2000. 224 с.
11. Інклюзивна освіта: Стан і перспективи розвитку в Україні: Наук.-метод. зб. до Всеукраїнської наук.-практ. конференції в рамках реалізації проекту

- „Створення ресурсних центрів для батьків дітей з особливими потребами”
ІВРР-ТАСІС Європейської комісії /ВФ „Крок за кроком” К., 2007. 180 с.
12. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи : монографія / А. А. Колупаєва. К. : Самміт-Книга, 2009. 272 с.
 13. Колупаєва А. А. Вступ до інклюзивної освіти : навчальний курс / А. А. Колупаєва, С. М. Єфімова. К. : [Б.в.], 2010. 17 с.
 14. Конвенція про права дитини. К., 2001. 20 с.
 15. Концепція розвитку інклюзивної освіти // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. 2010. № 34/35/36. С. 46–49.
 16. Кроки до демократичної освіти. Спец. випуск. 2002. № 2 та 3–34 с.
 17. Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: наук. - метод. зб. /Наук. ред. І. Єрмаков. К.: Контекст. 2000. 336 с.
 18. Основні міжнародні документи в галузі інклюзивної освіти / підгот. Максим Короденко // Освіта України. 2011. 8 лип. (№ 53/54). С. 8.
 19. Сливка Л. Здоров'язберезувальна педагогіка: навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ. 2016. 200 с.
 20. Сливка Л. Оздоровчі технології і техніки терапевтичного спрямування. Івано-Франківськ. 2013. 94 с.
 21. Федій О. Естетотерапія: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2012. 304 с.
 22. Школа сприяння здоров'ю від А до Я: перші кроки [Текст] / упор. Н.Черненко. – К. : Шк. світ, 2010. – 112 с. – *кільк.пр.: 1 (ЗагЧЗ. – 1)*.
 23. Я – моє здоров'я – моє життя (“Якалка”): Навч.-метод. Посіб./ Голоцван О.А., Лещук Н.О., Мирошніченко Г.І. та ін. – К.: Навч. книга, 2004. – 256 с.
 24. Яцук Г.Ф. Здоров'я – найбільше благо. III частина. Допитливим про основи здоров'я / Г.Ф.Яцук, І.І.Бабин, Л.С.Барна, Н.М.Страшнюк. – Тернопіль: Астон, 2004. – 152 с.

Допоміжна:

1. Андрійчук С. Сучасна система соціального обслуговування і реабілітації дітей з особливими потребами / С. Андрійчук // Вісник Львівського

- університету. Сер. педагогічна. 2005. Вип. 20. С. 178–184.
2. Балакірська Л. В. Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами / Л. В. Балакірська // Педагогічна майстерня. 2011. № 6. С. 11–13.
 3. Бех І.Д. Гуманізація спеціальної освіти аномальних дітей як соціально-педагогічна проблема // Дефектологія. 1999. № 1. С. 19-23.
 4. Бондар В. Інклюзивне навчання як соціально-педагогічний феномен / Віталій Бондар // Рідна школа. 2011. № 3. С. 10–14.
 5. Возна Ю. Змістові компоненти роботи соціального педагога з дітьми із обмеженими можливостями / Ю. Возна // Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Сер. Педагогіка / редкол.: М. Вашуленко, А. Вихрущ, Л. Вознюк та ін. Тернопіль, 2008. № 3. С. 113–117.
 6. Гріневич Ж. Орієнтація на особистість : робота в інклюзивних класах / Жанна Гріневич // Початкова освіта. Шкільний світ. 2011. № 46. С. 6–8.
 7. Дегтяренко Т. М., Вавіна Л. С. Корекційно-реабілітаційна робота в спеціальних дошкільних закладах для дітей з особливими потребами: Навчальний посібник. Суми : ВТД „Університетська книга”, 2008. – 302 с.
 8. Досвід залучення дітей з особливими потребами до загальноосвітніх шкіл / О. Кунанець, Н. Герцик, О. Озарко, Г. Дідух // Психолог. Шкільний світ. 2004. № 37. С. 18–21.
 9. Запровадження інклюзивної освіти в ЗНЗ / упоряд. С. В. Корніцова // Управління школою. 2011. № 1/3. С. 73–92.
 10. Ілляшенко Т. Діти з церебральним паралічем у загальноосвітній школі / Т. Ілляшенко // Початкова школа. 2008. № 11. С. 58–62.
 11. Ілляшенко Т. Інтеграція дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітній школі / Т. Ілляшенко // Початкова школа. 2007. № 12. С. 46–49.
 12. Ілляшенко Т. Яка вона – інтеграція дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітній школі / Тамара Ілляшенко // Початкова школа. 2011. № 5. С. 47–50.

13. Інклюзивна освіта в теорії і практиці діяльності школи / А. Колупаєва, Н. Софій, Ю. Найда, Л. Даниленко // Директор школи. Шкільний світ. 2011. № 7. С. 17–22.
14. Інклюзивне навчання: партнерські стосунки з родинами / А. Колупаєва, Н. Софій, Ю. Найда, Л. Даниленко // Директор школи. Шкільний світ. 2011. № 10. С. 1, 20–25.
15. Кашуба Л. В. Інклюзивна модель навчання: компетентнісний підхід / Л. В. Кашуба // Завучу. Усе для роботи. 2011. № 13/14. С. 32-11–32-15.
16. Колупаєва А. Нормативне забезпечення інклюзивного навчання / А. Колупаєва // Директор школи. Шкільний світ. 2011. № 9. С. 26–32.
17. Конопацька О. Інклюзивне навчання : [корекційна спрямованість процесу навчання в спеціальних навчальних закладах] / О. Конопацька // Директор школи. Шкільний світ. 2011. № 43. С. 22–27.
18. Країни – різні, підхід – один : [інклюзивна освіта за рубежом] / підгот. МаксимКороденко // Освіта України. 2011. 18 лип. (№ 53/54). –С. 9.
19. Луценко І. Психолого-педагогічний супровід дитини з особливими потребами / І. Луценко // Психолог. Шкільний світ. 2005. № 40. С. 19–27.
20. Манилова Л. М. Можливості когнітивного розвитку учнів з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивної освіти / Л. М. Манилова // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. праць ін-ту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України / за ред. С. Д. Максименка ; редкол.: С. Д. Максименко, М.-Л. А. Чепа, Ю. Т. Рождественський [та ін.]. К., 2011. Т. 13, Ч. 4. С. 236–240.
21. Організація діяльності інклюзивної школи / А. Колупаєва, Н. Софій, Ю. Найда, Л. Даниленко // Директор школи. Шкільний світ. 2011. № 8. С. 21–27.
22. Полударова А. Л. Тиждень інклюзивної освіти / А. Л. Полударова, В. В. Щорс // Шкільному психологу. Усе для роботи. 2011. № 12. С. 2–32
23. Рогова В. Рівний доступ до якісної освіти : інклюзивна освіта в сучасному

навчальному закладі / Віра Рогова // Директор школи. Шкільний світ. 2011. № 38. С. 27–32.

24. Чудная Р.В. Адаптивное физическое воспитание – К.: Наукова думка, 2000. 358 с.

25. Шевцов А.Г. Методичні основи організації соціальної реабілітації дітей з вадами здоров'я: Монографія. – Київ: НТІ «Інститут соціальної політики», 2004. 240 с.

26. Ярмошук І. Інклюзивне навчання в системі освіти / І. Ярмошук // Шлях освіти. 2009. № 2. С. 24–28.

Інформаційні ресурси

1. www.education-inclusive.com
2. ussf.kiev.ua/
3. osvitportal.lviv.ua
4. www.blind.org.ua
5. pedpresa.com.ua
6. <http://knowledgeloom.org/pd>
7. www.includingsamuel.com
8. www.IncludingAllKids.org

VIII. Доповнення та зміни, внесені до робочої програми в 20__/20__ н.р.